

Lingua Receptiva

De rol van probleemsigalering in herstelsequenties

Bachelorscriptie Nederlandse Taal en Cultuur
Universiteit Utrecht

Sharon Schram

Studentnummer 3673391

Begeleiders: Dhr. J.D. ten Thije & Dhr. W.M. Mak

Datum: 4 juli 2013

Samenvatting

Lingua Receptiva (LaRa) is een communicatiemethode die het contact tussen verschillende moedertaalsprekers mogelijk probeert te maken. Bij deze vorm van meertaligheid maken de gesprekspartners gebruik van hun eigen moedertaal en begrijpen elkaar zonder dat een gemeenschappelijke taal (*Lingua Franca*) noodzakelijk is.

In een experiment, waarbij de taalvaardigheid van de passieve taal van de participanten gemanipuleerd werd door de participanten in koppels in te delen en rekening te houden met 'hoog' (een taalvaardigheidsscore boven de 50) en 'laag' (een score onder de 50), is getracht te achterhalen waar de problemen bij LaRa gesprekken liggen. In totaal zijn 40 LaRa experimenten tussen Nederlanders en Duitsers afgenomen en 16 gesprekken in respectievelijk Nederlands en Duits als controlegroep. Bij het experiment moest locatie A beschreven worden door participant A, zodat participant B dit punt op een plattegrond kon vinden. Vervolgens moest participant B aan participant A uitleggen hoe hij of zij moest lopen om locatie B te vinden. Door manipulaties in de plattegrond liepen beide participanten tegen dezelfde problemen aan.

Bij het onderzoek is de volgende hoofdvraag gesteld: *welke vormen van herstelsequenties komen voor bij Nederlands – Duitse Lingua Receptiva gesprekken en zijn deze verschijnselen in verband te brengen met de gekoppelde taalvaardigheid van de gespreksdeelnemers en de effectiviteit van Lingua Receptiva?*

Uit het onderzoek is gebleken dat bij LaRa voornamelijk herstelsequenties in de vorm van andergeïnitieerd zelfherstel aanwezig zijn. De belangrijkste probleemaanleiding bij LaRa is van lexicale aard, veroorzaakt door een lage taalvaardigheid van de passieve taal van de participanten. Zowel de Nederlandse als de Duitse participanten ondervonden problemen op dit aspect. Om de hoeveelheid aanwezige herstelsequenties te kunnen voorspellen, is de fase van het experiment en de gespreksduur als voorspellende factoren gebruikt. Deze aanwezige hoeveelheid herstelsequenties heeft op haar beurt een voorspellende waarde voor de gesprekslengte en zodoende direct invloed op de voorspelling van het succes van LaRa; een langer gesprek hangt samen met een grotere kans op succes bij LaRa. Hoewel het gesprek langer duurt door de herstelsequenties, lijkt het tegen problemen aanlopen en deze proberen op te lossen met herstelsequenties, een grotere kans op succes bij LaRa.

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelorscriptie Nederlandse Taal en Cultuur. Ik heb veel plezier gehad tijdens het uitvoeren van het onderzoek. Dit eindwerkstuk is de afronding van wat een zeer leerzame periode is geweest en het plezier woog zwaarder dan de stress die bij het uitwerken kwam kijken.

Graag wil ik van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken. Ten eerste wil ik iedereen bedanken die geholpen heeft aan dit onderzoek. Hierbij wil ik de participanten bedanken voor hun enthousiasme en m'n medestudenten voor alle tijd en moeite en de prettige samenwerking. Het onderzoek verliep niet altijd even gemakkelijk, zoals bij het vinden van participanten, maar iedereen stond klaar om elkaar te helpen.

Daarnaast wil ik graag mijn begeleiders Jan ten Thije en Pim Mak bedanken voor alle hulp en tijd die zij het afgelopen blok hebben gegeven om deze scriptie te realiseren. Ook Lisa Schaller ben ik enorm dankbaar voor alle bijdrages die zij gegeven heeft in de realisatie van dit eindresultaat. Tot slot wil ik graag mijn familie en vrienden bedanken voor hun steun in deze stressvolle periode.

Ik wens u veel leesplezier met mijn bachelorscriptie over luistertaal.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Inleiding.....	5
2. Theoretisch kader	6
2.1 Meertaligheid.....	6
2.2 Lingua Receptiva	6
2.3 LaRa in Nederland en Duitsland.....	7
2.4 Herstelsequenties	8
2.5 Herstelwerk binnen LaRa.....	9
3. Onderzoeksvragen & Hypothesen	11
4. Methode	13
4.1 Onderzoeksopzet	13
4.2 Instrumentatie	13
4.2.1 Enquête.....	13
4.2.2 C-test.....	13
4.2.3 Skype experiment.....	14
4.2.4 Programma's.....	15
4.3 Proefpersonen	15
4.4 Onderzoeksprocedure	16
4.5 Betrouwbaarheid & validiteit	16
5. Resultaten.....	17
5.1 Vormen van herstelwerk	17
5.2 Taalniveau en probleemaanleiding	19
5.3 Voorspellende factoren	20
5.4 Effectiviteit van LaRa	21
6. Conclusie	22
7. Discussie & aanbevelingen	24
8. Literatuur.....	25
Bijlage A – Plattegronden A en B	
Bijlage B (op cd) – Instructies per conditie per rol per taal	
Bijlage C – Vragenlijsten	
Bijlage D – Scoreformulier C-test	
Bijlage E – C-tests met antwoordsleutels	
Bijlage F – Transcriptconventies	
Bijlage G – Overzicht aanwezige type herstellvormen per koppel	
Bijlage H (op cd) – Corpus herstellsequenties	
Bijlage I (op cd) – Overzicht probleemaanleidingen en herstellwerk met participantgegevens	
Bijlage J (op cd) – Codeboek	

1. Inleiding

In de 21ste eeuw zijn de gevolgen van de technologische vooruitgang van de afgelopen eeuwen duidelijk zichtbaar. Door de ontwikkelingen op het gebied van reizen, zoals schepen en het bestaan van vliegtuigen, neemt de communicatie tussen de verschillende talen in de wereld toe. Het contact in de globaliserende wereld wordt echter gehinderd door taalbarrières die eerst verholpen moeten worden. Deze barrières zijn afwezig bij gesprekken tussen moedertaalsprekers, doordat ze over min of meer dezelfde communicatieve kennis en vaardigheden beschikken. Vormen van interculturele communicatie zijn niet alleen van belang voor de uitwisseling van informatie, maar ook voor het creëren van gelijke kennis (Hülmbauer, 2008: 26). Er bestaan manieren van meertaligheid die trachten de taalbarrières te overbruggen.

Een communicatiemethode die het contact tussen verschillende moedertaalsprekers mogelijk probeert te maken, is *Lingua Receptiva* (LaRa). Bij deze vorm van meertaligheid maken de gesprekspartners gebruik van hun eigen moedertaal, maar begrijpen elkaar zonder dat bijvoorbeeld een gemeenschappelijke taal (*Lingua Franca*) noodzakelijk is (Backus e.a., 2011: 17).

LaRa is een relatief nieuwe term voor receptieve meertaligheid, voor het eerst gebruikt in 2010, met als Nederlandse vertaling *luistertaal* (Ten Thije, 2010). Door deze relatieve nieuwheid is het onderzoek naar LaRa nog in volle gang en is het interessant te analyseren welke mogelijke problemen of successen bij LaRa verschijnen.

Dit onderzoek richt zich op één gesprekscomponent binnen LaRa: de initiëring van een probleem en de bijbehorende aanleiding, waaruit een herstelsequentie volgt. Op basis van de herstelsequenties kan specifiek geanalyseerd worden waar de problemen in het gesprek liggen en welke gevolgen dit kan hebben voor het succes van LaRa. De toespitsing tot deze gesprekscomponent zal in het theoretische kader van dit onderzoek nader verklaard worden.

Er is nog niet veel onderzoek gedaan naar herstelsequenties binnen LaRa. Beerkens (2010) analyseerde als één van de aspecten in haar dissertatieproject de verschenen herstelsequenties in authentieke vergaderingen. De aandacht was gericht op de toepassing van LaRa door de verschillende aanwezige nationaliteiten (Nederlands en Duits). Doordat het corpus opnames van authentieke vergaderingen bevatte, is er geen sprake geweest van manipulaties. Er is zodoende geen mogelijkheid geweest om te onderzoeken of deelnemersspecifieke eigenschappen, zoals taalvaardigheid, samenhangen met het succes van LaRa. Dit onderzoek hoopt meer inzicht te bieden op het voorspellende effect van het gebruik van herstelsequenties en het succes van LaRa op basis van verschillende aanwezige deelnemersspecifieke eigenschappen.

Bij dit onderzoek zal in het tweede hoofdstuk het theoretisch kader behandeld worden, waarbij verschillende begrippen en de theoretische achtergrond uiteengezet worden. In het volgende hoofdstuk worden de verschillende onderzoeksvragen en hypothesen besproken. In het vierde hoofdstuk wordt de methode van het experiment bij dit onderzoek uitgelegd. Vervolgens worden in hoofdstuk vijf de resultaten van de analyse besproken. De conclusie volgt in hoofdstuk zes en tot slot wordt in het zevende hoofdstuk het onderzoek afgesloten met de discussie en enkele aanbevelingen.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden de begrippen en de theoretische achtergronden bij dit onderzoek behandeld. Op basis van de informatie die hier besproken wordt, volgen in het volgende hoofdstuk de onderzoeksvragen en hypothesen over de verschillende probleemaanleidingen en verschijningsvormen van herstelsequenties in Nederlands – Duitse LaRa gesprekken en de mogelijke samenhang met andere factoren die aan de participanten toe te wijzen zijn.

In paragraaf 2.1 wordt kort het verschijnsel van meertaligheid besproken, waarna paragraaf 2.2 het begrip *Lingua Receptiva* bespreekt. Paragraaf 2.3 legt de nadruk op de ontwikkeling van LaRa tussen Nederland en Duitsland. Vervolgens wordt in paragraaf 2.4 het principe van herstelsequenties uitgewerkt. In paragraaf 2.5 wordt relevant eerder onderzoek op het gebied van herstelsequenties besproken en wordt deze kennis gerelateerd aan de LaRa gesprekken in dit betreffende onderzoek.

2.1 Meertaligheid

Volgens Bezooijen & Gooskens (2007: 249, in: Beerkens & Ten Thije, 2011: 102) kunnen drie mogelijkheden onderscheiden worden voor de gespreksdeelnemers van meertalige communicatie in een poging de taalbarrières te overbruggen. Bij de eerste optie wisselt één van de sprekers naar de taal van de ander. Een andere mogelijkheid is dat beide sprekers gebruik maken van een derde taal. Tot slot kunnen beide gespreksdeelnemers gebruik blijven maken van hun eigen taal.

Een tegenwoordig veel voorkomend verschijnsel in een poging de taalbarrières te overbruggen, is het gebruik van *Lingua Franca* (LF). Bij deze vorm van communicatie wordt door de sprekers gebruik gemaakt van een derde taal. Engels wordt steeds vaker als tweede taal geleerd, zodat communicatie tussen mensen met een verschillende moedertaal beter functioneert door de beschikking over een gemeenschappelijke tweede taal (Backus e.a., 2011: 14). De keuze voor de overschakeling naar het Engels wordt tegenwoordig makkelijk gemaakt wanneer twee mensen uit verschillende landen willen communiceren en ook in het internationale bedrijfsleven wordt Engels veelvuldig als beleidstaal gehanteerd.

Een tweede taal beheerst men echter zelden evengoed als de moedertaal. Een andere meertalige communicatievorm die mogelijk is, is *Lingua Receptiva*.

2.2 Lingua Receptiva

In de inleiding werd al aangegeven dat LaRa een manier van meertalige communicatie is, waarbij de gespreksdeelnemers in hun eigen moedertaal communiceren. De sprekers begrijpen elkaar zonder dat het gebruik van *Lingua Franca* noodzakelijk is. Deze wederzijdse begrijpelijkheid komt door het gebruik van de ‘passieve’ kennis van de taal van de gesprekspartner (Rehbein, Ten Thije en Verschik, 2012).

In dit onderzoek wordt de term *Lingua Receptiva* gedefinieerd volgens Rehbein, Ten Thije en Verschik (2012: 249): “*Lingua Receptiva* is the ensemble of those *linguistic, mental, interactional* as well as *intercultural competencies* which are *creatively* activated when interlocutors listen to linguistic actions in their ‘passive’ language or variety. The essential point is that speakers apply additional competencies in order to monitor the way hearers activate their ‘passive knowledge’ and thus attempt to control the ongoing process of understanding.”

De toepassing van LaRa heeft het voordeel dat beide gespreksdeelnemers zich kunnen uitdrukken in de taal die zij het beste beheersen. Wanneer de betrokken talen binnen een LaRa gesprek begrijpelijk zijn voor de gespreksdeelnemers, is wederzijds begrip mogelijk zonder dat het

noodzakelijk is de andere taal te leren spreken. Echter wordt wel een passief kennisniveau van de andere taal vereist (Beerkens & Ten Thije, 2011: 102-103).

Lingua Receptiva is een verschijnsel in de communicatie dat zich op vele plaatsen in Europa historisch heeft ontwikkeld. Aan het eind van de middeleeuwen, het begin van de moderne tijd in Noord-Europa, werd meertaligheid al toegepast. In deze tijd was er echter nog voornamelijk sprake van het gebruik van dialecten, omdat destijds nog geen standaardtaal bestond. Op basis van herkenningen van klankovereenstemmingen en morfo-syntactische parallellen waren de rondreizende handelaren in staat andere Germaanse en Scandinavische variëteiten te begrijpen (Braunmüller (2007), in: Ten Thije, 2010).

Tegenwoordig is er nog altijd sprake van het gebruik van LaRa in Scandinavië. Volgens Zeevaert (2004, in: Ten Thije, 2010) maakt de nauwe taaltypologische verwantschap tussen de Scandinavische talen mogelijk dat Noorse, Zweedse en Deense sprekers elkaar onderling kunnen verstaan.

In andere delen van Europa komt tegenwoordig ook nog altijd LaRa voor, zoals in Baskenland tussen Baskisch en Spaans (Ten Thije, 2010: 57). Het gebruik van meertaligheid in Scandinavië is voor dit onderzoek juist interessant: de nauwe taaltypologische verwantschap is een verklaring voor de onderlinge verstaanbaarheid. Tussen de Nederlandse en Duitse taal zijn eveneens herkenningpunten te vinden, door de 'genetisch' sterke overeenkomsten, maar de historische relatie tussen Nederland en Duitsland is anders dan in Scandinavië.

2.3 LaRa in Nederland en Duitsland

Volgens Beerkens (2010) is het grensgebied van Nederland en Duitsland een goede locatie om het gebruik van LaRa tot een succes te brengen. Dit komt doordat op het grensgebied zowel taal als cultuur op dagelijkse basis met elkaar in contact komen. Tevens maakt zij een verwijzing naar Décsy (1973: 158) die beweert dat historische verschillen en conflicten gezorgd hebben voor een vergroting op het gebied relatieve linguïstieke nabijheid tussen twee talen. Beerkens & Ten Thije (2011: 104) ondersteunen dit punt door uit het onderzoek van Gooskens (2009) de bevestiging te halen dat een gemeenschappelijke geschiedenis tussen twee landen invloed heeft op het taalcontact en toenemende grensoverschrijdende communicatie.

In de studie van Beerkens & Ten Thije (2011) is gekeken naar het gebruik van LaRa in het grensgebied met Nederland en Duitsland. Uit deze studie bleek dat LaRa een succesvol communicatiemiddel is in zowel institutionele situaties als op een spontane manier in de gemeenschap (organisatie van civil society of 'maatschappelijk middenveld'). Dit is opvallend, doordat uit eerder onderzoek bleek dat vanaf de jaren 80 steeds meer Duitsers Nederlands gingen leren door de eerste Master Nederlandse taal aan de Universiteit van Oldenburg (Berteloot, Wenzel & Ulrichs (2003), in: Beerkens & Ten Thije, 2011: 104). Dit voorgaande in tegenstelling met Nederland in hetzelfde tijdbestek, waarin steeds minder mensen Duits zijn gaan spreken (Koldijk 1988, in: Beerkens & Ten Thije, 2011: 104).

In dit onderzoek is eveneens gekeken naar LaRa gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers. Dit is gekozen omdat uit eerdere onderzoeken is gebleken dat deze LaRa gesprekken succesvol kunnen verlopen, doordat de twee talen nauw met elkaar in verband staan ondanks dat in de afgelopen dertig jaar de Duitse taal in Nederland steeds minder geleerd wordt. Om deze redenen is gekozen om dit onderzoek te richten op LaRa gesprekken tussen mensen met een Nederlandse en Duitse nationaliteit.

2.4 Herstelsequenties

Het herstelsysteem is een mechanisme dat door de gespreksdeelnemers kan worden gebruikt om van een incongruent begrip tot congruentie te komen. Deze incongruentie zorgt namelijk voor problemen bij het begrip bij de ontvanger en hierdoor is de spreker ‘geblokkeerd’. Samen zijn ze verantwoordelijk voor het vinden van een oplossing (Beerkens, 2010: 155-156). Op basis van herstelsequenties in gesprekken kunnen de aanwezige problemen gefilterd worden voor analyse.

De vorm van een herstelsequentie om een probleem op te lossen, het herstelwerk, kan op verschillende manieren ingevuld worden. Als eerste zijn de herstelprocedures in een aantal categorieën in te delen. Dit komt doordat één van de twee gesprekspartners de aanzet tot herstel (het herstelinitiatief) maakt en vervolgens moet het herstel, de correctie, uitgevoerd worden. Hierdoor kan bij beide aspecten het onderscheid worden gemaakt tussen de spreker (zelfinitiatief en zelfcorrectie) en de hoorder (anderinitiatief en andercorrectie). Het herstel kan op verschillende sequentiële posities worden uitgevoerd: direct nadat de fout gemaakt is, in de volgende beurt of in de daarop volgende beurt. Op dit laatste aspect van sequentiële verdeling zal in dit onderzoek niet verder ingegaan worden, door inperking van het te onderzoeken verschijnsel zoals bij de vraagstelling in het derde hoofdstuk zal blijken.

Houtkoop & Koole (2008) melden dat er een structurele preferentierangorde bestaat voor herstel. Hierbij gaat zelfinitiatie vooraf aan anderinitiatie en zelfcorrectie vooraf aan andercorrectie. Hierbij vindt zelfcorrectie plaats op een moment waar beurtwisseling mogelijk is en zijn initiëringen door de ander terug te vinden in de volgende beurt.

In het onderstaande NL-NL fragment, uit het corpus voor dit onderzoek dat in hoofdstuk vier beschreven zal worden, wordt in segment 54 door participant 1 aangegeven dat er een probleem is (anderinitiëring). Participant 2 gaat in segment 55 hier op in (zelfherstel). Zodoende is hier sprake van andergeïnitieerd zelfherstel.

Fragment 1:		.. 52 [02:37.3]	53 [02:39.5]
NI 1 [v]		Ja °en dan° ga ik daar rechtover heen dus↓(.)	
NI 2 [v]	(0.6)	°Ja° en dan ((storing))	
		.. 54 [02:43.0]	
NI 1 [v]		Sorry ik verstond het heel slecht↓ dan ga ik eh: (0.5) rechtdoor en dan↑	
NI 2 [v]	(1.5)		
		.. 55 [02:48.2]	
NI 1 [v]	(1.0)	Ja dat	
NI 2 [v]		Nou als het goed is kom je rechtdoor °bij een° driehoek uit↑ (1.5)	
		.. 57 [02:53.0]	
NI 1 [v]	klopt↑ (0.4)		
NI 2 [v]		((storing:)) Ok ehm: dan moet ik even gaan kijken ((lucht)) (0.9)	

In totaal zijn er dus vier vormen van herstelwerk mogelijk op basis van initiëring en herstel: zelfherstel op eigen initiatief, zelfherstel op initiatief van de gesprekspartner, anderherstel op eigen initiatief en tot slot anderherstel op initiatief van de ander.

Op basis van fragment 1 kan eveneens aangetoond worden dat een herstelsequentie uit meerdere stappen bestaat. Als eerste is er de herstel aanleiding ofwel de oorspronkelijke uiting (segment 53). Mazeland (2008: 148) definieert de herstel aanleiding als ‘alles wat voor

gespreksdeelnemers een reden is om herstel te initiëren'. In principe wordt hierdoor het huidige deel van het gesprek tijdelijk onderbroken om een probleem op te lossen door de initiëring van het probleem (stap 2, in segment 54). In de volgende stap, in segment 55, wordt het herstel uitgevoerd in een poging het probleem op te lossen. De vierde en laatste stap is optioneel, waarbij door één van de sprekers de bevestiging wordt gegeven dat het probleem opgelost is.

Bij dit onderzoek zal de analyse gericht worden op welke vormen van herstelwerk aanwezig zijn en de bijbehorende herstelaanleiding. De oorspronkelijke uiting veroorzaakt namelijk dat een initiëring volgt, doordat een probleem is ontstaan. Deze twee onderdelen van herstelsequenties komen dus mogelijk in patronen voor binnen LaRa. Door het onderzoek slechts op deze onderdelen van de herstelsequentie te richten, kan er dieper op het aspect in gegaan worden en geanalyseerd worden of een bepaalde samenhang aanwezig is tussen de vorm van het herstelwerk en de bijbehorende aanleiding. Tevens kunnen deze gesprekscomponenten aangeven waar de problemen zich binnen LaRa bevinden en of deze problemen voor beide nationaliteiten aanwezig zijn. Tevens kan ontdekt worden of andere factoren van de gespreksdeelnemers samenhangen met de problemen die het succes van LaRa beletten.

2.5 Herstelwerk binnen LaRa

Eerder onderzoek op het gebied van herstelsequenties binnen LaRa gesprekken is gedaan door Beerkens (2010), als één van de onderdelen in haar dissertatieproject met authentieke vergaderingen. Het herstelsysteem is het belangrijkste middel om de problemen bij ontvangst in Nederlands – Duitse meertaligheid te analyseren. Door niet de nadruk te leggen op de inhoud van het gesprek, kunnen, volgens Beerkens, terugkerende patronen meer inzicht bieden over hoe LaRa in elkaar zit. Beerkens maakt gebruik van de vier verschillende stappen binnen herstelsequenties (gebaseerd op Rehbein 1985), maar voegt er een extra focus aan toe: niet alleen de spreker of luisteraar die de stap uitvoert is van belang, maar ook de gebruikte taal en nationaliteit van de spreker. Haar onderzoek toonde aan dat initiëringen voornamelijk door de Duitse participanten werden gemaakt en de meest voorkomende vorm van herstelwerk andergeïnitieerd zelfherstel was, met de Duitser als initieerder.

Bij Beerkens' (2010) analyse van de eerste stap van een herstelsequentie, die in dit onderzoek geanalyseerd gaat worden, werd genoteerd in welke taal de aanleiding gemaakt was en tevens in welke vorm het herstelwerk gerealiseerd werd. Het doel van dit deel van de studie was om terugkerende patronen te ontdekken die mogelijk kenmerkend zijn voor LaRa. Dit gebeurde op basis van vijf categorieën: kennisverschil, akoestisch probleem, lexicaal, syntactisch en document (problemen veroorzaakt door een document bij de vergadering in plaats van door een discours). Deze aanleidingen waren gebaseerd op de oorzaken die genoemd zijn in eerdere onderzoeken van Bazzanella & Damiano (1999) en Zeevaert (2004). Beerkens' onderzoek toonde aan dat de meest voorkomende aanleidingen in authentieke vergaderingen van lexicale aard waren of veroorzaakt door verschil in kennis tussen de participanten.

Selting (1987) heeft eveneens een studie verricht op het gebied van herstelaanleidingen, maar dan bij twee sprekers van dezelfde moedertaal met de contextspecifieke communicatiesituatie van burgerlijke administratie. Selting heeft onderscheid gemaakt tussen akoestische, semantische en locale verwachtingsproblemen (toepassing van een woord gaat tegen verwachtingen en kennis van relevante zaken rondom de context in).

Op basis van deze eerdere onderzoeken zijn de volgende categorieën opgesteld voor dit onderzoek naar aanleidingen in LaRa gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers: kennis, lexicaal,

akoestisch, syntactisch en situatiemodel. Een korte toelichting per categorie zal de genomen keuzes verklaren en duidelijk maken wat voor aanleidingen precies onder die categorie vallen.

Kennis: er is een tekort in het domein van de preverbale kennis van de hoorder. Zodoende ontstaan deze problemen buiten het begrip van de talige uitingen om. Er is sprake van een incongruente situatieanalyse door de twee gespreksdeelnemers, dat duidelijk wordt uit de pre-historie van de spreker en de perceptie van de hoorder. Voorbeelden van situaties die hieronder vallen, zijn situaties waar bijvoorbeeld de hoorder niet begrijpt wat een 'kwadratische ruimte' inhoud. Beerkens (2010, 175) toonde in haar onderzoek aan dat dit één van de meest voorkomende probleemcategorie in LaRa gesprekken was.

Lexicaal: tekortkomingen op het gebied van lexicale kennis kunnen leiden tot problemen op het domein van de (vreemde) talenkennis, wanneer een gespreksdeelnemer een (deel van een) talige uiting niet kan identificeren. De kennis wordt dus niet door beide gespreksdeelnemers gedeeld, dat duidelijk wordt uit de perceptie van de hoorder. Net als problemen op het gebied van kennis, komen lexicale problemen veelvuldig voor in LaRa gesprekken volgens het onderzoek van Beerkens (2010, 175). Bovendien zijn problemen op dit gebied van belang, doordat hier voornamelijk de problemen zullen liggen door samenhang met de LaRa gespreksituatie.

Akoestisch: in deze gevallen is er geen aanwijzing van dat er sprake is van een kennistekort van de hoorder, maar kan de uiting (of delen ervan) niet worden verstaan vanwege onduidelijke spraak, achtergrondgeluiden of andere oorzaken. Zowel bij gesprekken tussen twee dezelfde moedertaalsprekers als LaRa gesprekken kan dit een belangrijke aanleiding voor problemen zijn. Vooral herhalingen en herformuleringen als herstel hangen hiermee samen (Selting, 1987: 132). Tevens heeft Selting het over een hiërarchie van urgentie, waar het bij akoestische problemen de hoogste prioriteit hebben om opgelost te worden (Selting, 1987: 145).

Syntactisch: in deze gevallen wordt het probleem veroorzaakt door een complexe syntaxis in de uiting. Volgens Beerkens (2010: 188) zijn problemen die hierdoor ontstaan interessant, doordat ze voorkomen hadden kunnen worden door aangepast zinsgebruik ten behoeve van LaRa.

Situatiemodel: deze gevallen staan nauw in verband met de herstelsequenties die onder de categorie *kennis* vallen. Het verschil met het type *kennis* is dat de problemen niet volledig toe te wijten zijn aan het domein van de preverbale kennis, maar dat ze gerelateerd zijn aan de gegeven opdracht van het experiment. Hierdoor zijn de problemen in de herstelsequenties specifiek verbonden met de plattegrond van de participanten. Het onderscheid is gemaakt, omdat het een plattegrond betreft in plaats van een discours, waardoor de manier van de aanleiding voor de herstelsequentie anders is en mogelijk specifiek aan de opdracht van het experiment toe te kennen is. Dit zelfde komt voor bij Beerkens (2010: 176) waarbij de herstelaanleidingen die volgen uit documenten bij vergaderingen gescheiden worden van de overige aanleidingen.

Het herstelsysteem is het belangrijkste middel om de problemen bij LaRa gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers te analyseren en kunnen representatieve patronen meer inzicht bieden over hoe LaRa in elkaar zit. Om deze reden zal dit onderzoek zich op dit aspect binnen LaRa richten en dan beperkt tot de vorm van het herstelwerk en de bijbehorende aanleiding. De vorm kan namelijk inzicht geven in welke taalspreker meer gebruik maakt van een bepaalde stap en zodoende mogelijk meer moeite heeft met LaRa. Daarnaast kan de bijbehorende aanleiding van het probleem een mogelijke samenhang met de vorm aantonen, om te ontdekken of de herstelsequentie daadwerkelijk specifiek opgeroepen is door de LaRa situatie en of de vorm van het herstelwerk samenhang vertoont met een bepaalde aanleidingcategorie.

3. Onderzoeksvragen & Hypothesen

Dit onderzoek zal ingaan op de analyse van de herstelsequentie bij LaRa gesprekken tussen mensen met een Nederlandse en Duitse nationaliteit. Dit komt door de nauwe verwantschap tussen de twee talen, waardoor naar verwachting het gebruik van LaRa succesvol moet zijn. Specifiek zal gekeken worden naar de aanleidingen van de problemen die zich voordoen en welke vormen van herstelwerk aanwezig zijn, toegekend aan de taal van de participanten. Door hier aandacht aan te besteden, kan geanalyseerd worden of LaRa succesvol is, waar de problemen eventueel liggen en of deze wellicht te verklaren zijn op basis van de kenmerken van de participanten. Dit zal geschieden op basis van de volgende onderzoeksvraag: *welke vormen van herstelsequenties komen voor bij Nederlands – Duitse Lingua Receptiva gesprekken en zijn deze verschijnselen in verband te brengen met de gekoppelde taalvaardigheid van de gespreksdeelnemers en de effectiviteit van Lingua Receptiva?*

Dit onderzoek zal deze aspecten bekijken, middels vier onderstaande deelvragen en de bijbehorende hypothesen.

1. Welke vormen van herstelwerk van initiëring van het probleem en het herstel komen voor bij Nederlands – Duitse LaRa gesprekken?

Om te kunnen onderzoeken of de problemen wederzijds zijn voor de Duitsers en Nederlanders of dat de problemen voornamelijk door één kant van het gesprek geïnitieerd worden, kan de vorm van het herstelwerk inzicht bieden.

Bij deze eerste deelvraag is de volgende hypothese opgesteld: *in LaRa gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers zal voornamelijk door de ander geïnitieerde zelfherstel voor komen.*

Naar verwachting zullen de herstelsequenties veroorzaakt worden door problemen op het gebied van taalvaardigheid van de participanten, doordat de gesprekspartner problemen heeft met de passieve taal (taal van de hoorder). De initiëring zal hierdoor aangeleid zijn door een probleem op het gebied van taalvaardigheid (lexicaal).

Deze hypothese wordt ondersteund door het onderzoek van Beerkens (2010: 230). In tabel 21 in haar onderzoek staat dat de meest voorkomende vorm de anderinitiëring door de Duitser met zelfherstel van de Nederlander is. Bovendien beperkt de gesprekspartner zich gewoonlijk tot de initiëring van herstel, waardoor het probleem gesignaleerd is en de spreker de gelegenheid krijgt zelf het probleem op te lossen (Mazeland 2008: 150). De verwachting is zodoende voornamelijk herstelsequenties in de vorm van anderinitiëringen met zelfherstel aan te treffen.

2. Welke vormen van herstelwerk kunnen voorspeld worden op basis van de verschillende niveaus van de taalvaardigheid van de participanten binnen de Nederlands – Duitse LaRa gesprekken en zijn deze vormen te wijten aan LaRa gespreksituatie?

Indien de taalvaardigheid van de gespreksdeelnemers bij LaRa invloed zou hebben op de problemen binnen het gesprek, zou dat betekenen dat LaRa niet voor iedereen geschikt is. Wanneer de gekoppelde taalvaardigheid geen rol speelt, zou LaRa eerder op grote schaal toegepast kunnen worden.

Hierbij zijn twee hypothesen opgesteld: *I. Herstelsequenties zullen eerder voor komen bij gesprekken waar minstens één van de proefpersonen over een laag taalniveau van de passieve taal beschikt en II. Duitsers met een laag Nederlands taalniveau zullen eerder een probleem initiëren dat veroorzaakt wordt door de LaRa gespreksituatie.*

Bij de vorige deelvraag werd al aangegeven dat Beerkens' onderzoek (2010: 230) heeft aangetoond dat de meest voorkomende vorm van herstelwerk de anderinitiëring door de Duitser met zelfherstel van de Nederlander is geweest. Eveneens blijkt uit het onderzoek van Beerkens (2010: 174) dat Duitsers eerder een probleem initiëren dan Nederlanders. De meeste problemen zijn gebaseerd op aanleidingen van lexicale aard (door de LaRa gespreksituatie) of veroorzaakt door een verschil in kennis tussen de participanten. Door het aandeel van lexicale problemen in verhouding tot het totale aantal, zullen herstelsequenties eerder verschijnen wanneer minstens één gespreksdeelnemer over een laag taalniveau van de andere taal beschikt.

3. Welke factoren voorspellen het aantal verschijningen van de verschillende vormen van herstelsequenties in Nederlands – Duitse LaRa gesprekken?

Naast de taalvaardigheid is het mogelijk dat andere factoren in het gesprek invloed hebben op de problemen die zich voor doen bij LaRa. Om de effectiviteit van LaRa te kunnen verbeteren, is het noodzakelijk te ontdekken welke factoren een voorspellende invloed hebben op de problemen. Hieruit volgt de volgende hypothese: *de rol van de gespreksdeelnemer zal een voorspellende waarde hebben voor de verschijning van herstelsequenties in LaRa gesprekken.*

De follower, uit het experiment voor dit onderzoek dat in hoofdstuk 4 besproken wordt, zal naar waarschijnlijkheid eerder een probleem initiëren dan de guide. Dit komt doordat het experimentgedeelte van locatie A naar locatie B over het algemeen langer zal duren dan het vinden van punt A, waarbij de follower aan het woord is. De guide moet slechts één locatie (punt A) vinden op basis van de aanwijzingen van de ander, terwijl de follower een gehele route moet afleggen. Hierdoor kunnen de problemen samen hangen met de passieve taal.

4. Wat is de invloed van herstelsequenties op de voorspelling van de effectiviteit van Nederlands – Duitse LaRa gesprekken?

De aanwezigheid van herstelsequenties betekent dat er problemen bestaan in het gesprek. De aanwezigheid van herstelwerk betekent dat de gespreksdeelnemers streven naar een oplossing voor het probleem. Zowel de tijd als het succesvol afronden van het gesprek zijn metingen voor het succes van LaRa. Deze kunnen mogelijk in samenhang worden gebracht met het aantal herstelsequenties, waaruit de laatste twee hypothesen zijn opgesteld: *I. Hoe hoger het aantal herstelsequenties bij Nederlands – Duitse LaRa, hoe langer het duurt voordat het gesprek succesvol afgerond kan worden. II. Wanneer meerdere herstelsequenties aanwezig zijn bij Nederlands – Duitse LaRa, is de kans groter dat het gesprek succesvol voltooid wordt.*

Naar verwachting zal de effectiviteit in tijd van Nederlands – Duitse LaRa gesprekken afnemen, naarmate er meer herstelsequenties in het gesprek voor komen. Dit komt doordat er meer problemen worden geïnitieerd, die eerst opgelost moeten worden voordat het gesprek voortgezet kan worden. De initiëring van een probleem en de poging deze op te lossen, zorgt echter wel voor een toenemende kans dat er sprake is van wederzijds begrip. Hierdoor zullen de gespreksdeelnemers, buiten de herstelsequenties om, elkaar met meer zekerheid begrijpen, terwijl wanneer de initiëring wegblijft, het probleem later kan blijken waarbij het begin van het probleem onduidelijk wordt.

4. Methode

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de methode die is gebruikt ten tijde van het experiment. Als eerste zal er in paragraaf 4.1 kort de opzet van het onderzoek besproken worden. Vervolgens wordt in 4.2 de instrumentatie van het experiment verantwoord. Paragraaf 4.3 bevat een korte beschrijving van de participanten die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. In de daarop volgende paragraaf zal de onderzoeksprocedure behandeld worden, met als slot op welke manieren rekening is gehouden met de betrouwbaarheid van het onderzoek.

4.1 Onderzoekopzet

Het onderzoek is experimenteel van ontwerp. De manipulaties bevinden zich in het taalniveau van de passief gebruikte taal van de gespreksdeelnemers en de verdeling van de rollen binnen het uitvoeren van de opdracht (follower en guide). Naar verwachting is hier namelijk een effect in te meten op zowel het succes van LaRa gesprekken als voor de problemen waar de participanten tegenaan lopen tijdens het gesprek (weergeven als herstelsequenties).

4.2 Instrumentatie

In de volgende subparagrafen volgen korte beschrijvingen van de instrumenten die gebruikt zijn tijdens het experiment. Als eerste zal de enquête besproken worden (4.2.1), gevolgd door de C-test (4.2.2). Vervolgens zal het Skype experiment behandeld worden (4.2.3) met als slot de gebruikte programma's (4.2.4).

4.2.1 Enquête

Voorafgaand aan het experiment werd aan de participanten gevraagd een vragenlijst in te vullen. De enquête verschaft inzicht in factoren die mogelijk een rol kunnen spelen voor het succes van het experiment die verwerkt zitten in de achtergrond van de participant. Als eerste werd naar een aantal persoonlijke gegevens gevraagd, zoals leeftijd, nationaliteit en opleiding. Vervolgens werden een aantal vragen gesteld die in gingen op de ervaring en mening op het gebied van de Nederlandse dan wel Duitse taal, waaronder de manier van het leren van de taal en of het leren van die taal leuk was. Bij het beantwoorden van de vraag kon over het algemeen de keuze gemaakt worden tussen een aantal gegeven mogelijkheden en een enkele keer een open vraag (deze hadden voornamelijk betrekking op de persoonlijke gegevens). De volledige vragenlijsten zijn bijgevoegd in bijlage C.

4.2.2 C-test

Naast de enquête werd voorafgaand aan het experiment een C-test (taalvaardigheidstest) naar de participanten gestuurd, waarbij de participanten werden benadrukt dat het niet ging om het behalen van een hoge score. Deze beide bestanden dienden teruggezonden te worden voordat het experiment afgenomen kon worden.

Op basis van de C-test werd het taalvaardigheidniveau voor de passieve taal van de participanten gemeten. Dit was, zoals aangegeven in de onderzoekopzet in 4.1, één van de manipulaties van het experiment en op basis van de score van de C-test werden de participanten verdeeld onder vier categorieën: Laag-Laag, Laag-Hoog, Hoog-Laag, Hoog-Hoog. Alle scores op de C-test onder de 50 werden tot 'laag' gekwalificeerd, alles daarboven tot 'hoog'. Door deze verdeling in categorieën, konden de verschillende mogelijke situaties binnen LaRa – gebaseerd op taalniveau – vertegenwoordigd worden in het onderzoek.

Elke C-test bestond uit vier korte teksten. In deze teksten waren woorden deels onafgemaakt, waardoor aan de participanten werd gevraagd deze woorden af te maken. De Nederlandse C-test

was al gebruikt in LaRa onderzoek door Voorhout (2010, in: Mangar, 2011) in Italiaans-Nederlandse constellatie. De Duitse C-test was gebaseerd op een C-test die afkomstig was van de website van de faculteit linguïstiek van de Universiteit van Münster (Mangar, 2011). Bij de Duitse C-test is geprobeerd om deze zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de Nederlandse C-test qua moeilijkheidsgraad. Dit is getracht te bereiken door in beide C-testen evenveel moeilijke woorden – zoals ‘Vorstandsvorsitzender’ en ‘particulieren’ – als makkelijke woorden – zoals het gebruik van lidwoorden – weg te laten.

Op basis van een universeel nakijkformulier werden de C-testen nagekeken en scores toegekend. Op basis van deze toegekende scores werden, zoals eerder in deze subparagraaf vermeld is, de participanten aan elkaar gekoppeld binnen één van de vier categorieën die de verschillende taalniveaus vertegenwoordigen.

In bijlage D is de toekenning van de score opgenomen en bijlage E bevat zowel de teksten van de C-testen als de bijbehorende antwoordsleutels.

4.2.3 Skype experiment

De opdracht van het Skype experiment is een taak georiënteerde dialoog. Hierbij is gebruik gemaakt van een doolhof-taak die gebaseerd is op de *maze game dialogue* van Garrod & Anderson (1987) en de plattegrond die gebruikt is in Bahtina's onderzoek naar LaRa gesprekken tussen Ests en Russisch (Bahtina, 2010). Aan de plattegrond uit Bahtina's onderzoek zijn symbolen toegevoegd om er een plattegrond van een gebouw van te maken. Aan de structuur en looprichting tijdens het experiment is verder niets veranderd.

De participanten ontvingen verschillende versies van de plattegrond van hetzelfde gebouw. Hierbij zat het verschil in de functie van de ruimtes op de plattegrond, met in de opdracht verwerkt als dat er ‘reorganisaties zijn geweest binnen het bedrijf dat in het gebouw is gevestigd’. Door dezelfde ‘reorganisaties’ zijn eveneens een aantal wegen in slechts één richting toegankelijk en deze zijn met pijlen in beide versies aangegeven. Deze manipulaties zijn toegepast, zodat de participanten te maken krijgen met vergelijkbare problemen en op deze manier bestudeerd kan worden hoe twee verschillende moedertaalsprekers LaRa gebruiken in deze situatie. De twee plattegronden zijn opgenomen in bijlage A.

Vooraf aan het experiment werden de instructies verstuurd in de vorm van een (in PDF omgezette) PowerPoint die de participanten rustig door moesten nemen. Er waren twee versies: één voor participant A en één voor participant B. Alle participanten ontvingen dezelfde instructies bij hun rol en deze waren geschreven in de moedertaal van de deelnemer.

In de instructies werd uitgelegd dat er sprake was van een afspraak met een zakenrelatie om een belangrijk contract af te sluiten. Door de reorganisaties, zoals eerder vermeld, is de plattegrond van participant A verouderd. De participanten beschikten enkel over hun eigen locatie, in één van de ruimtes op de plattegrond, naast de functie van de ruimtes die behoorden bij de versie van de plattegrond. Aan de participanten is eerst gevraagd locatie A (van participant A) te ontdekken. Vervolgens moest participant B aan participant A uitleggen hoe hij of zij moest lopen om locatie B op de plattegrond te bereiken. Hierdoor wordt in de rest van het onderzoek participant A als ‘follower’ en participant B als ‘guide’ aangeduid.

De context van de opdracht is zo helder mogelijk weergegeven in de PowerPoint en beide participanten hebben dezelfde instructies ontvangen, beschreven vanuit het standpunt van hun rol in de doolhof-taak. Wanneer het een LaRa gespreksituatie betrof, werd eveneens in de instructies aangegeven dat de gesprekspartner in een andere taal sprak (Nederlands of Duits, afhankelijk van de

eigen moedertaal van de participant). De participanten zijn gevraagd om te proberen alleen in hun eigen moedertaal te spreken, waardoor de LaRa situatie beter bestudeerd kan worden. Hierdoor is getracht te voorkomen dat één van de participanten over zou stappen naar de andere taal of gebruik zou maken van LF. Indien er sprake was van twee dezelfde moedertaalsprekers (bij de controlegroep), was dit aspect afwezig in de instructies.

Tot slot werd aan de participanten gevraagd om de route die ze van locatie A naar locatie B liepen te tekenen in het programma Paint. Hierdoor is het mogelijk gemaakt om achteraf te kijken of dezelfde route is afgelegd, zoals uitgelegd is door participant B, en of daadwerkelijk de juiste locaties gevonden zijn.

De volledige instructies zijn opgenomen in bijlage B.

4.2.4 Programma's

Het experiment werd afgenomen via Skype. Hierbij werden beide participanten door de onderzoeker in één gesprek gevoegd na afzonderlijk de instructies ontvangen te hebben. Slechts de audio-functie van Skype werd gebruikt, in een poging om de schijn van een telefoongesprek (zoals in de instructies aangegeven is) te realiseren. Door dit via Skype af te nemen, was het mogelijk om als onderzoeker mee te luisteren en in te grijpen indien er te grote problemen – zoals verwarring over het experiment of het wegvallen van één van de participanten – ontstonden. Eveneens kon de tijd zodoende in de gaten worden gehouden (een maximum voor 10 minuten om het experiment succesvol te laten zijn).

Tijdens het experiment tekenden de participanten de afgelegde route op de plattegrond met Paint en werd met het programma Audacity, of een ander gratis mp3-opnameprogramma, de Skype-gesprekken opgenomen. Hierdoor konden de gesprekken worden terug geluisterd en werden ze getranscribeerd met het programma EXMARaLDA (<http://www.exmaralda.org/>, geraadpleegd op 8 mei 2013). De transcriptconventies bevinden zich in bijlage F. De gegevens die volgden uit de transcripten zijn vervolgens opgenomen in een corpus en geanalyseerd met het statistische programma IBM SPSS versie 16.

4.3 Proefpersonen

De experimenten zijn voor een deel in 2012 afgenomen en een ander deel in 2013. In totaal hebben 112 participanten meegedaan aan het onderzoek, waarvan 85 vrouwen en 27 mannen. De gemiddelde leeftijd van alle deelnemers was 25 jaar, waarvan de jongste participant 15 en de oudste 65 jaar was. De gemiddelde leeftijd van de Nederlandse deelnemers was 23, met een spreiding van 16 tot 55 jaar. Tot de Nederlandse participanten behoorden 45 vrouwen en 11 mannen. Bij de Duitse participanten was de gemiddelde leeftijd 27, met een spreiding van 15 tot 65 jaar en 40 vrouwelijke participanten en 16 mannelijke.

De participanten zijn, op basis van de toegekende C-score voor hun taalvaardigheidsniveau voor de passieve taal, toegekend aan één van de vier LaRa categorieën of aan één van de twee controle groepen met twee sprekers van dezelfde moedertaal: Nederlands-Nederlands en Duits-Duits. In totaal hebben er 56 koppels deelgenomen. In tabel 1 is een overzicht gegeven van de verdeling van het aantal koppels per categorie per afnamejaar.

	2012	2013	Totaal
Hoog-Hoog	7	3	10
Hoog-Laag	6	4	10
Laag-Hoog	5	5	10
Laag-Laag	5	5	10
NI-NI	0	8	8
Du-Du	0	8	8

Tabel 1 Overzicht van het aantal koppels per categorie per afnamejaar

4.4 Onderzoeksprocedure

De participanten werden door één van de onderzoekers benaderd via e-mail, Facebook of mondelinge gesprekken met het verzoek mee te doen aan het experiment. Zonder op de details van het experiment in te gaan, werd kort aan de participant uitgelegd wat het onderzoek inhield. Zodra de participanten akkoord gingen met deelname, kregen ze een vragenlijst en C-test opgestuurd, die ingevuld dienden te worden voordat het experiment gepland kon worden. Op basis van de score op de C-test, werden de participanten aan elkaar gekoppeld. De koppels werden via e-mail benaderd om een datum en tijd af te spreken voor het daadwerkelijke experiment dat via Skype afgenomen zou worden.

Op het afgesproken afnamemoment werd eerst met beide participanten afzonderlijk contact gezocht via Skype. Op dit moment werden de instructies toegezonden en, na de instructies rustig gelezen te hebben, was er de mogelijkheid om vragen te stellen. Op het moment dat alles duidelijk was, werden de plattegronden verstuurd en de afzonderlijke gesprekken met de participanten afgesloten.

Het experiment begon op het moment dat de twee participanten met elkaar verbonden waren via Skype en aangegeven werd dat de participanten konden beginnen. Het experiment was op te delen in twee fasen: het vinden van locatie A op de plattegrond en het leiden van participant A naar locatie B. De participanten kregen tien minuten de tijd om deze twee fasen van het experiment succesvol te voltooien. In meerdere gevallen was dit niet het geval en werd het onderzoek na tien minuten onderbroken met de vraag of zij de taak af wilden maken of stoppen. Sommige koppels hadden de voorkeur de opdracht af te maken, terwijl anderen wilden stoppen. Indien gekozen werd het experiment af te maken, werd de verdere voortgang van het gesprek niet langer geregistreerd voor het onderzoek en als niet succesvol beschouwd.

Na afloop werden de participanten bedankt voor hun deelname en gevraagd de plattegronden, waarop de door hun afgelegde route was getekend, op te sturen via e-mail of Skype. In sommige gevallen werd met de participanten individueel nagepraat en werden enthousiaste reacties gegeven over het onderzoek.

4.5 Betrouwbaarheid & validiteit

Bij de betrouwbaarheid van een onderzoek gaat het erom dat de onderzoeksresultaten consistentie vertonen. Een onderzoek is betrouwbaar, indien dezelfde resultaten worden gevonden wanneer het onderzoek nogmaals wordt uitgevoerd. Bij de validiteit van een onderzoek is het van belang dat datgene gemeten wordt dat gemeten moest worden en niet eigenlijk iets anders.

In dit onderzoek werd met de bovenstaande onderzoeksopzet gewerkt door een onderzoeksteam, waardoor werd getracht het onderzoek steeds op dezelfde manier uit te voeren. Eveneens is getracht de betrouwbaarheid hoog te houden door na afloop de transcripten onderling te controleren en vervolgens allemaal door één persoon te laten overzien, zodat alle transcripten over exact dezelfde conventies beschikken (bijlage F). Bij de analyse van de transcripten werd er ook samengewerkt met een andere onderzoeker, zodat het corpus dat volgde uit de transcripten van de experimenten bestond uit herstelsequenties die door beide onderzoekers waren goedgekeurd. Hierbij werden alle vondsten, inclusief twijfelgevallen, besproken, zodat het oordeel over herstelsequenties niet van één onderzoeker afhankelijk was.

Bij het Skype experiment was er een enkele keer een storing, waardoor een participant uit het gesprek werd gegooid. Er werd getracht het gesprek zo spoedig mogelijk voort te zetten. De tijd van de onderbreking, werd niet meegerekend tot de totale tijd van het experiment.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het onderzoek besproken worden. De analyse is uitgevoerd op basis van een corpus. In dit corpus staan alle fragmenten met herstelsequenties die in het experiment met de 56 koppels voor komen. Dit corpus is terug te vinden op de bijgevoegde CD, 'bijlage H'. Per subparagraaf worden de vier deelvragen uit het derde hoofdstuk besproken.

5.1 Vormen van herstelwerk

De herstelsequenties binnen Nederlands – Duitse LaRa keren niet altijd in dezelfde vorm van herstelwerk terug bij de experimenten en niet alle mogelijke vormen zijn voorgekomen in de gesprekken. In tabel 2 is een overzicht opgenomen van het totaal aantal verschijningen van de aanwezige types in de 40 LaRa gesprekken. In bijlage G is een volledige tabel opgenomen waarin de aanwezige types herstelwerk per LaRa koppel aangegeven zijn en in figuur 1 is een overzicht van de types opgenomen.

Tabel 2 Overzicht van de aanwezige typen herstelwerk bij LaRa gesprekken.

Type 1	Type 2	Type 3	Type 7	Type 8	Type 9	Type 12	Type 13	Type 14	Type 15	Totaalaantal
59	66	11	1	4	9	1	4	2	4	161

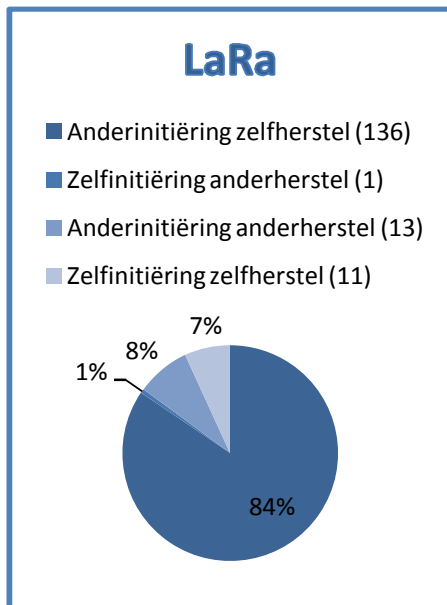
Uit het overzicht in tabel 2 blijkt dat een aantal type herstellvormen niet voor zijn gekomen bij de verschenen herstelsequenties. Type 2 (DU, NL, DU, NL) is de meest voorkomende vorm, gevolgd door type 1 (NL, DU, NL, DU).

Deze uitkomst is anders dan het onderzoek van Beerkens (2010: 230) liet blijken: de anderinitiëring van de Duitser met zelfherstel van de Nederlander, de vorm met de meeste verschijningen in het onderzoek van Beerkens, blijkt in dit onderzoek minder frequent aanwezig te zijn dan de anderinitiëring van de

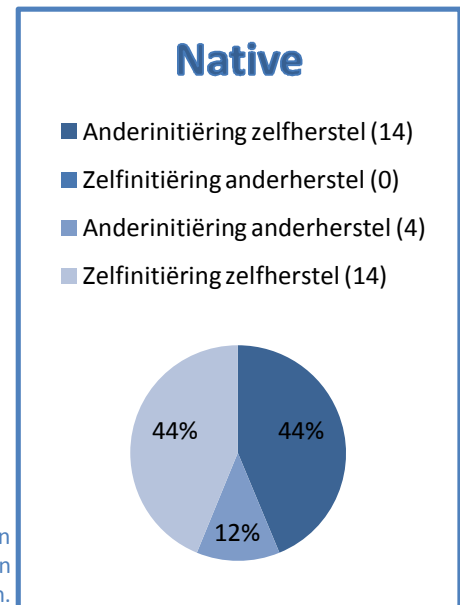
Type nr.	Uitvoering van de stappen door de nationaliteiten	Soort herstelwerk
Type 1	NL, DU, NL, DU	Anderinitiëring zelfherstel
Type 2	DU, NL, DU, NL	
Type 3	NL, DU, NL, NL	Zelfinitiëring anderherstel
Type 4	NL, NL, DU, DU	
Type 5	DU, DU, NL, NL	
Type 6	NL, NL, DU, NL	
Type 7	DU, DU, NL, DU	
Type 8	NL, DU, DU, NL	Anderinitiëring anderherstel
Type 9	DU, NL, NL, DU	
Type 10	DU, NL, NL, NL	Zelfinitiëring zelfherstel
Type 11	NL, DU, DU, DU	
Type 12	NL, NL, NL, DU	
Type 13	DU, DU, DU, NL	
Type 14	NL, NL, NL, NL	
Type 15	DU, DU, DU, DU	

Nederlander met zelfherstel van de Duitser. Het is daarbij **Figuur 1** Overzicht van de verschillende hersteltypes. eveneens opvallend dat type 3 op de derde positie staat. Deze vorm was bij het onderzoek van Beerkens niet voor gekomen, terwijl het verschil van dit type met type 1 zich enkel bevindt in wie de bevestiging maakt (de Duitser bij type 1, de Nederlander bij type 2).

Een ander opvallend verschijnsel is dat type 1, 2 en 3 het meest voor komen. Deze typen zijn allemaal herstellvormen van anderinitiëring met zelfherstel. Om een beter inzicht in deze basiscategorieën van de herstellvormen te krijgen, zijn figuren 2 en 3 opgenomen.

Figuur 2 Aanwezige basisvormen van herstellsequenties in LaRa gesprekken.

Figuur 3 Aanwezige basisvormen van herstellsequenties in native gesprekken.

Het aandeel van de anderinitiëring met zelfherstel in LaRa gesprekken is procentueel bijna twee keer zo groot als het aandeel in native gesprekken. Hierbij is het ook opvallend dat zelfgeïnitieerd zelfherstel in beperkte mate (7 procent) aanwezig is bij LaRa, terwijl deze vorm van herstellwerk evenveel voor komt als andergeïnitieerd zelfherstel bij native gesprekken. De hoge mate van aanwezigheid van anderinitiëring met zelfherstel en juist de afwezigheid van zelfinitiëring zelfherstel lijkt een representatief patroon te zijn voor LaRa tegenover gesprekken in respectievelijk Nederlands en Duits. Dit verschil is significant voor de aanwezigheid van anderinitiëring met zelfherstel ($t(49.47)$

Soort herstellwerk	Conditie	Gemid. (std)	Aantal waarnemingen
Anderinitiëring zelfherstel	LaRa	3.40 (2.79)	40
	Native	0.88 (0.72)	16
Zelfinitiëring zelfherstel	LaRa	0.28 (0.55)	40
	Native	0.88 (1.15)	16

Tabel 3 Gemiddelden (en standaarddeviaties) voor de twee herstellvormen bij de condities.

$= -5.30; p < 0.001$); deze vorm van herstellwerk is meer aanwezig in de situatie van LaRa. De effectgrootte van het verschil is 1.40, wat duidt op een groot verschil. Het verschil in de aanwezigheid van zelfinitiëring met zelfherstel is echter niet significant ($t(17.87) = 2.00; p = 0.06$). Het verschil ligt echter in de buurt van de significantiegrens, waarbij het gebrek

aan effect mogelijk te wijten is aan het aantal native experimenten.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat bij de LaRa gesprekken voornamelijk door de ander geïnitieerde zelfherstellen voor komen en deze hoeveelheid significant groter is dan bij native gesprekken. De problemen worden door de luisterende participant ondervonden en de sprekende participant probeert deze op te lossen met zelfherstel. De herstellsequenties die hieruit volgen, worden door beide nationaliteiten ongeveer evenveel geïnitieerd en beide participanten ervaren zodoende ongeveer evenveel problemen bij LaRa.

5.2 Taalniveau en probleemaanleiding

Het taalniveau van de passieve taal van de participanten is één van de manipulaties geweest bij dit experiment, zoals al eerder bij de onderzoeksopzet aangegeven is. Uit tabel 2 uit de vorige subparagraaf bleek dat een aantal typen herstellvormen afwezig zijn bij LaRa. Daarnaast zijn de meeste typen die wel voor komen, in zeer beperkte mate aanwezig. Hierdoor zijn ze niet voldoende vertegenwoordigd om representatief te kunnen zijn voor LaRa. Als representatieve grens is 16 verschijningen gekozen (10 procent van het totale aantal herstellesequenties). Hierdoor zijn alleen type 1 en type 2 voldoende vertegenwoordigd in het experiment voor analyse naar de voorspellende waarde van de taalvaardigheid op het type.

	Gemid. (std)
C-test follower	47.58 (21.24)
C-test guide	56.10 (27.98)
C-test Nederlander	51.13 (18.25)
C-test Duitser	52.55 (30.62)
C-test gemeenschappelijk	51.70 (18.26)

Tabel 4 Gemiddelden (en standaarddeviaties) voor de verschillende C-testscores (N = 40).

Om te ontdekken of de verschillende C-testscores voorspellende factoren zijn voor type 1 en type 2, zijn regressieanalyses uitgevoerd. Voor het aantal verschijningen van type 1 bleek de C-testscore van de Duitser als enige factor een voorspellende waarde te hebben ($F(1, 38) = 10.22$; $p < 0.01$); de hoeveelheid herstellvormen van type 1 stijgt indien de C-testscore van de Duitser lager is.

Voor type 2 kon geen voorspellende factor op het gebied van taalvaardigheid ontdekt worden ($F(4, 35) = 1.58$; $p = 0.20$). Hieruit blijkt dat voor type 2 taalvaardigheid geen voorspellend effect heeft.

Tot slot is gekeken of er op basis van de taalvaardigheid van de participanten voorspeld kan worden hoeveel andergeïnitieerde zelfherstellen aanwezig zullen zijn. De gemeenschappelijke C-testscore is een voorspellende factor gebleken voor het aantal aanwezige andergeïnitieerde zelfherstellen ($F(1, 38) = 6.03$; $p = 0.02$); bij een lagere gemiddelde C-testscore, is het aantal aanwezige ander-geïnitieerde zelfherstellen hoger.

Er kan geconcludeerd worden dat twee vormen van de taalvaardigheid van de participanten een voorspellende waarde hebben op de aanwezigheid van specifieke herstellesequenties bij LaRa. Als eerste voorspelt een lagere Nederlandse taalvaardigheid van de Duitser meer herstellvormen van type 1. Ten tweede is de gemeenschappelijke taalvaardigheid van de participanten een voorspeller voor de aanwezigheid van andergeïnitieerde zelfherstellen; een lagere gemeenschappelijke taalvaardigheid hangt samen met meer andergeïnitieerde zelfherstellen.

Een andere manier om de invloed van de taalvaardigheid te analyseren, is het bestuderen van de probleemaanleidingen. Lexicale problemen zijn bij LaRa veroorzaakt door problemen op het gebied van de passieve taal. In tabel 5 zijn het aantal verschijningsvormen van de verschillende aanleidingen weergegeven.

	Aantal keren	Percentage
Kennis	3	1,9
Lexicaal	77	47,8
Akoestisch	20	12,4
Syntactisch	24	14,9
Situatiemodel	37	23,0
Totaal	161	100

Tabel 5 Aantal verschijningsvormen van de verschillende probleemaanleidingen in de herstellesequenties.

De lexicale probleemaanleidingen zijn het sterkst vertegenwoordigd in de herstellesequenties (47,8 procent). Een goed voorbeeld van lexicale problemen is opgenomen in fragment 2, afkomstig uit het Laag-Hoog experiment van koppel 38. In dit fragment maakt de Nederlandse participant duidelijk dat zij onbekend is met het woord 'Mülleimer' (segment 63).

Fragment 2	55	56	57 [03:07.0]	58
NL participant [v]	°Naar links↓° (3.3) Langs trap naar links↑			
Du participant [v]	(2.7)((geluid)) Genau↓ (0.7)U:nd hinter der			
				59
NL participant [v]	Nog een keer (0.9)			
Du participant [v]	Treppe dann wieder runter↑ (.) Richtu:ng Mülleimer (2.8)			
	60		61 62	63
NL participant [v]	ja Weet			
Du participant [v]	Hinter der Treppe LINKS↑ also (.) runter↓ Richtung Mülleimer (0.8)			
		64	65	66
NL participant [v]	niet wat dat is ((grinnikt)) oh ja			
Du participant [v]	((lacht)) e:h eh Richtung eh Abfall (1.2)			

Uit tabel 6 blijkt dat bij lexicale aanleidingen de gemiddelden van alle C-testscores allemaal onder de categoriale indeling van 'laag' vallen (scores onder de 50). Hieruit kan geconcludeerd worden dat bij LaRa lexicale problemen zich voornamelijk voordoen wanneer minstens één van de participanten een C-testscore onder de 50 ('laag') heeft.

	Gemid. (std)
C-test follower	39.40 (13.67)
C-test guide	45.22 (29.69)
C-test Nederlander	46.05 (15.74)
C-test Duitser	38.57 (28.45)
C-test gemeenschappelijk	42.23 (15.93)

Tabel 6 Gemiddelden (en standaarddeviaties) van de C-testscores bij lexicale aanleidingen.

5.3 Voorspellende factoren

Om voorspellende factoren voor het aantal verschijningen van de verschillende herstellvormen te ontdekken, is gezocht naar voorspellende verbanden tussen de aanwezige factoren (de verschillende taalvaardigheden van de participanten, de rolverdeling en de verbonden moedertaal) en de herstelltypes. Een variabele die een voorspellend effect heeft op het type herstellvorm, is die van de locatie van de herstellsequentie. Hoewel deze voorspellende waarde lager is, is er sprake van een significant voorspellende variabele of de herstellsequentie zich bevindt in fase 1 van het experiment (het vinden van punt A) of bij fase 2 (het lokaliseren van punt B) ($F(2, 158) = 7.24; p = 0.04$); dit voorspelt dat in een hogere fase (fase 2) meer herstellsequenties aanwezig zullen zijn. Tabel 7 ondersteunt deze bevinding.

	Type 1	Type 2	Type 3	Type 7	Type 8	Type 9	Type 12	Type 13	Type 14	Type 15	Totaal
Fase 1	28	28	8	0	1	2	0	2	0	0	69
Fase 2	31	37	4	1	3	7	1	2	2	4	92
Totaal	59	65	12	1	4	9	1	4	2	4	161

Tabel 7 Het aantal verschijningen van de type herstellvormen per fase van het experiment.

Tot slot is de tijdsduur van het gesprek een voorspellende factor ($F(1, 33) = 6.48; p = 0.02$) met laag positief interactie-effect ($B < 0.01$). De voorspelling luidt hierdoor dat bij een langere gesprekstijd, meer herstellsequenties aanwezig zullen zijn. Dit resultaat lijkt logisch: des te langer een gesprek, des te meer tijd beschikbaar is voor problemen, maar herstellsequenties maken een gesprek ook langer.

	Gemid. (std)
Aantal herstellsequenties	3.80 (2.89)
Totale tijd	523.06 (175.17)

Tabel 8 Gemiddelden (en standaarddeviaties) van het aantal herstellsequenties en van de totale tijd in seconden ($N = 35$).

Uit de bevindingen van deze subparagraaf kan geconcludeerd worden dat de probleemaanleiding de herstellvorm kan voorspellen. Hierbij is tevens de C-

testscore, die een voorspeller is voor lexicale problemen, een voorspeller voor het aantal aanwezige herstelsequenties; een lagere C-testscore voorspelt meer herstelsequenties. Andere voorspellers voor de aanwezigheid van herstelsequenties zijn de locatie in het gesprek (fase 1 of 2 van het experiment) en de gesprekslengte. In deze beide gevallen is er sprake van een positief verband: bij een langer gesprek en in de hogere (tweede) fase van het gesprek, worden meer herstelsequenties voorspeld.

5.4 Effectiviteit van LaRa

Het is in het belang van LaRa dat de communicatiemethode succesvol is, om bruikbaar te zijn in situaties van meertaligheid. De aanwezigheid van herstelsequenties duiden er echter op dat er problemen zijn. Uit de vorige subparagraaf bleek al dat de successtijd langer duurt naarmate er meer herstelsequenties aanwezig zijn.

Het succes van LaRa is in het experiment ook gemeten met successcores: zijn beide punten op tijd gevonden? Niet alle proefpersonen slaagden erin de opdracht te voltooien en aan deze experimenten kon dan geen totale tijd toegekend worden.

	Totalen	Lokaliseren A en B	Gemid. (std)	Aantal waarnemingen
Tijd		Niet succesvol	599.17 (179.22)	18
		Succesvol	442.47 (132.90)	17
Herstelsequenties		Niet succesvol	4.57 (2.98)	23
		Succesvol	3.29 (2.82)	17

Tabel 9 Gemiddelden (en standaarddeviaties) van de succesmetingen van het experiment.

Er blijkt geen significante relatie te bestaan om het succes van LaRa te kunnen voorspellen op basis van het aantal herstelsequenties ($t(38) = 1.36$; $p = 0.18$). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het succes van LaRa niet alleen afhankelijk is van het aantal herstelsequenties en is geen op zichzelf staande voorspeller.

Er bestaat echter wel een significant verschil tussen het succesvol voltooien van het experiment en de totale tijd ($t(33) = 2.92$; $p < 0.01$). De effectgrootte is 0.30, wat duidt op een klein effect. Hoewel er geen direct voorspellende relatie tussen het aantal herstelsequenties en het succes van LaRa in het experiment is, beschikt de totale tijd van het gesprek wel over een voorspellend effect op het succes. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat herstelsequenties indirect invloed hebben op het succes; er is sprake van een voorspellend verband met de tijd, die, op diens beurt, het succes van LaRa kan voorspellen.

6. Conclusie

In dit onderzoek is gekeken naar *Lingua Receptiva* gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers. Hierbij werd de volgende onderzoeksvraag gesteld: *welke vormen van herstelsequenties komen voor bij Nederlands – Duitse Lingua Receptiva gesprekken en zijn deze verschijnselen in verband te brengen met de gekoppelde taalvaardigheid van de gespreksdeelnemers en de effectiviteit van Lingua Receptiva?* Op basis van vier deelvragen is getracht een antwoord te formuleren.

De eerste deelvraag luidde: *Welke vormen van herstelwerk van initiëring van het probleem en het herstel komen voor bij Nederlands – Duitse LaRa gesprekken?* Uit de resultaten van de analyse bleek dat de hypothese, dat voornamelijk door de ander geïnitieerd zelfherstel voor zou komen, aangenomen kan worden. Tussen de LaRa en native gesprekken was een significant verschil in de aanwezigheid van andergeïnitieerd zelfherstel. Beide nationaliteiten ondervonden ongeveer evenveel problemen; type 1 (NL, DU, NL, DU) en type 2 (DU, NL, DU, NL) verschenen in ongeveer dezelfde mate in de experimenten.

De volgende deelvraag was: *Welke vormen van herstelwerk kunnen voorspeld worden op basis van de verschillende niveaus van de taalvaardigheid van de participanten binnen de Nederlands – Duitse LaRa gesprekken en zijn deze vormen te wijten aan de LaRa gespreksituatie?* De verwachtingen waren opgesplitst in twee hypothesen, waarvan de eerste was dat herstelsequenties eerder voor zullen komen wanneer één van de proefpersonen over een laag taalniveau van de passieve taal beschikt. Een lagere gemeenschappelijke taalvaardigheid voorspelde inderdaad meer andergeïnitieerde zelfherstellen, die het meeste aanwezig waren bij LaRa. Een ander significant verschijnsel was de specifieke voorspellende waarde van de Nederlandse taalvaardigheid van de Duitser; een lagere C-testscore van de Duitser voorspelde meer herstellvormen van type 1.

De tweede hypothese was dat Duitsers met een laag Nederlands taalniveau eerder een probleem initiëren die veroorzaakt was door LaRa, maar deze moet worden verworpen. Bij de LaRa gesprekken deden zich grotendeels lexicale problemen voor. Deze problemen verschenen voornamelijk wanneer minstens één van de participanten een C-testscore onder de 50 ('laag') had. Het was niet van belang of de Nederlandse of juist Duitse participant 'laag' was.

De derde deelvraag luidde: *Welke factoren voorspellen het aantal verschijningen van de verschillende vormen van herstelsequenties in Nederlands – Duitse LaRa gesprekken?* De hypothese dat de rol van de gespreksdeelnemer (follower of guide) een voorspellende waarde zou hebben, is niet correct gebleken doordat uit de analyse deze variabele niet significant bleek te zijn. De probleemaanleiding was wel een voorspellende factor voor de herstellvorm en voorspellers voor de aanwezigheid van herstelsequenties bleken de fase van het gesprek en de gesprekslengte te zijn. In deze beide gevallen was er sprake van een positief verband: een langer gesprek en in de tweede fase van het gesprek werden meer herstelsequenties voorspeld.

Tot slot werd ingegaan op de effectiviteit van LaRa: *Wat is de invloed van herstelsequenties op de voorspelling van de effectiviteit van Nederlands – Duitse LaRa gesprekken?* In het onderzoek was sprake van een voorspellend verband tussen het aantal herstelsequenties met de gespreksduur, die, op diens beurt, het succes van LaRa kon voorspellen. De hypothesen waren correct, met de aanvulling dat de voorspellende waarde van de hoeveelheid herstelsequenties op succes indirect is.

Geconcludeerd kan worden dat bij LaRa voornamelijk andergeïnitieerd zelfherstel aanwezig is. De belangrijkste aanleiding voor problemen bij LaRa is lexicaal, veroorzaakt door een lage taalvaardigheid van de passieve taal. De hoeveelheid herstelsequenties heeft de fase van het experiment en de gespreksduur als voorspellende factoren. Deze hoeveelheid heeft op haar beurt

een voorspellende waarde voor de gesprekslengte en zodoende indirect invloed op de voorspelling van het succes van LaRa; een langer gesprek voorspelt een grotere kans op succes van LaRa.

7. Discussie & aanbevelingen

In dit onderzoek is gekeken naar de rol van de herstellvormen en aanleidingen van herstellesequenties bij LaRa gesprekken. In de theorie was aangegeven dat herstellesequenties ontstaan wanneer de gespreksdeelnemers te maken krijgen met problemen. Het gesprek wordt tijdelijk stilgelegd, in een poging het betreffende probleem op te lossen en tot een congruente overeenkomst te komen. De hypothesen leken achteraf grotendeels te kloppen, maar tijdens het onderzoek waren er een aantal beperkingen die mogelijk de uitkomsten van het onderzoek hebben beïnvloed.

Als eerste is er de beperking van de spreiding van de proefpersonen. De participanten waren gesplitst in 'hoog' en 'laag'. Dit was besloten om de taalvaardigheid van de proefpersonen te splitsen, maar de spreiding is niet geheel betrouwbaar; de Duitse participanten waren meer verdeeld over deze twee kwalificaties, in vergelijking met de Nederlandse participanten. In vervolgonderzoek kan daarom beter ten minste drie of vier categorieën gemaakt worden voor de taalvaardigheid, zodat de spreiding van het taalvaardigheidniveau voor beide nationaliteiten meer gelijk is.

Een andere beperking is dat het aantal herstellesequenties niet in verhouding kon worden gebracht met het aantal segmenten van het gesprek voor een objectievere weergave. Deze optie werd uitgesloten, doordat de transcripten geschreven zijn door verschillende onderzoekers. Hoewel de transcripten onderling werden gecontroleerd en door allemaal door één persoon werden nagekeken, is het onmogelijk om voor 100 procent dezelfde conventies te zorgen.

Er vallen vraagtekens te zetten bij de generaliseerbaarheid van dit onderzoek, doordat het een geënceneerd gesprek betreft. Bovendien is er bij het onderzoek gebruik gemaakt van veertig getranscribeerde LaRa gesprekken en slechts zestien native gesprekken. Het is de vraag of deze daadwerkelijk representatief zijn in omvang. De significantie van zelfgeïnitieerd zelfherstel zat net boven de grens om een significant verschil te zijn en de afwezigheid ervan bij LaRa lijkt toch representatief te zijn, maar niet aantoonbaar met het verzamelde materiaal.

Uit het onderzoek zijn al meerdere representatieve patronen voor LaRa ontdekt, maar er zijn ook een paar elementen naar voren gekomen die als suggesties bieden voor opname in vervolgonderzoek. Als eerste bleek uit de theorie als dat *Lingua Franca* een veel voorkomend meertalig communicatiemethode is. De opname van LF gesprekken kunnen dienen als derde conditie, om te zien welke problemen de drie verschillende groepen mee te kampen krijgen en hoe ze deze oplossen.

Een andere suggestie is de onderlinge samenhang van de verschillende stappen binnen herstellesequenties bij LaRa te bestuderen. Een voorbeeld is om te kijken naar de hiërarchie van Selting (1987) die kort in de theorie besproken werd, of deze zichtbaar terugkeert in de waarde die gehecht wordt aan het proberen op te lossen van problemen. Uit dit onderzoek bleek namelijk dat meerdere probleemaanleidingen redelijk vertegenwoordigd zijn bij LaRa en meerdere keren samenhang vertonen met een type herstellvorm. In vervolgonderzoek zou gekeken kunnen worden naar de ondernemingen en tijd die gestoken worden in het herstel bij een bepaald probleem, om de waarde en mate van urgentie bij LaRa te onderzoeken.

8. Literatuur

- Backus, A., L. Maracz & J.D. ten Thije (2011). A toolkit for multilingual communication in Europe: Dealing with linguistic diversity. *A toolkit for Transnational Communication in Europe. Copenhagen Studies in Biligualism* 64, pp. 5-24.
- Bahtina, D. (2010). *Lingua Receptiva: Explicit Alignment in Estionian-Russian Conversation*. Paper gepresenteerd op de 'Approaches to Lingua Receptiva' conferentie, 14 april 2010, Dubrovnik.
- Beerkens, R. (2010). *Receptive Multilingualism as a Language Mode in the Dutch-German Border Area*. Münster: Waxmann.
- Beerkens, R. & J. D. ten Thije (2011). Receptive Multilingualism in the Dutch-German Border Area. *Transnational Communication. Copenhagen Studies in Biligualism*, pp. 102-140.
- Garrod, S. & A. Anderson (1987). Saying what you mean in dialogue: A study in conceptual and semantic co-ordination. *Cognition* 27, pp. 181-281.
- Houtkoop, H. & T. Koole (2008). *Taal in actie. Hoe mensen communiceren met taal*. Bussum: Coutinho.
- Hülmbauer, C. et al. (2008). Introducing English as a Lingua Franca (ELF): Precursor and partner in intercultural communication. *Synergies Europe* 3, pp. 25-36.
- Mangar, J. (2011). *Niet-linguïstische alignmentstrategieën in lingua receptiva in Nederlands-Duitse dyad constellaties. Het effect van het L2 vaardigheidsniveau op spreeknelheid* (bachelorscriptie, Universiteit Utrecht).
- Mazeland, H. (2008). *Inleiding in de conversatie-analyse*. Bussum: Coutinho.
- Rehbein, J., ten Thije, J.D. & Verschik, A. (2012). Lingua Receptiva (LaRa) - Introductory remarks on the quintessence of Receptive Multilingualism. *Receptive Multilingualism. Special issue of International Journal of Bilingualism*, 16 (3), pp. 248-264.
- Selting, M. (1987). Reparaturen und lokale Verstehensprobleme oder: Zur Binnenstruktur von Reparatursequenzen. *Linguistische Berichte* 108, pp. 128-149.
- Thije, J. D. ten (2010). *Lingua receptiva als bouwsteen voor de transnationale neerlandistiek. Themanummer van Internationale Neerlandistiek*, pp. 54-62.

Bijlage C – Vragenlijsten

Beste participant,

Deze vragenlijst is onderdeel van het onderzoek naar receptieve meertaligheid in Nederlands-Duitse dialogen. Jij hebt aangegeven deel te nemen aan dit onderzoek. Voordat wij met het experiment kunnen beginnen hebben wij informatie nodig over jouw talige achtergrond en Duitse taalgebruik. De vragenlijst bestaat uit elf vragen. Het beantwoorden van deze vragen zal ongeveer vijf minuten duren. Alvast bedankt voor jouw medewerking.

Persoonsgegevens

Leeftijd :

Geslacht

- Man
- Vrouw

Nationaliteit(en) :

Hoogst genoten opleiding :

Vragen

1. Hoeveel talen spreek je? (Vul op de stippellijn het aantal in.)
..... talen spreek ik vloeiend
..... talen spreek ik redelijk tot slecht
..... talen kan ik redelijk tot goed verstaan, maar niet spreken
2. Is Nederlands jouw enige moedertaal?
 Ja
 Nee, mijn andere moedertaal is.....
 Nee, mijn enige moedertaal is.....
3. Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Duits als moedertaal? (Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)
 Ja,
 Nee
4. Hoe heb jij Duits geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.
 Ik heb nooit geprobeerd Duits te leren
 Door middel van formele educatie
 Door interactie met personen
 Anders, namelijk.....

z.o.z. vraag 5 t/m 7

5. Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits			
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in het Duits voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Duits lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.			

6. Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Duits.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/ schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/ uitstapjes)					
In het algemeen					

7. Kruis aan wat op jouw van toepassing is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Nederlands				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Duits				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Engels				

z.o.z. vraag 8 t/m 11

8. Heb je ooit drie maanden of langer in een Duitstalig land gewoond of gereisd

- Nee, ga door naar vraag 10.
- Ja, in, voor een tijdsduur van.....

9. Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Duitse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Duits gecommuniceerd				
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

10. Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Duits te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.					
De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					

11. Hoe vaak ben je zelf in Duitsland?

- Nooit
- minder dan 1 keer per jaar
- 1 tot 5 keer per jaar
- 5 tot 10 keer per jaar
- 10 keer per jaar of meer

Lieber Teilnehmer,

Dieser Fragebogen ist Teil von unserer Studie über rezeptive Mehrsprachigkeit in deutsch-niederländischen Gesprächen. Du hast dich bereit erklärt, an dieser Studie teil zu nehmen. Bevor wir mit dem Experiment anfangen können, brauchen wir ein paar Hintergrundinformationen von dir und deinem Bezug zu Niederländisch. Der Fragebogen umfasst elf Fragen, das Beantworten wird ungefähr fünf Minuten dauern. Vielen Dank für deine Hilfe!

Angaben zur Person

Alter :

Geschlecht

- männlich
- weiblich

Nationalität(en) :

Höchster Bildungsabschluss :

Fragen

1. Wie viele Sprachen sprichst du?
..... Sprachen spreche ich fließend
..... Sprachen spreche ich mittelmäßig bis schlecht
..... Sprachen kann ich recht gut verstehen, aber nicht sprechen
2. Ist Deutsch deine einzige Muttersprache?
 Ja
 Nein, meine andere Muttersprache ist.....
 Nein, meine einzige Muttersprache ist.....
3. Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Niederländisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)
 Ja,
 Nein
4. Wie hast du Niederländisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.
 Ich habe nie versucht, Niederländisch zu lernen
 Durch Unterricht (Schule/Uni)
 Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten
 Anders, nämlich.....

5. Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Niederländisch.			
Ich kann mit meinen Niederländisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Niederländisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Niederländisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Niederländisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Niederländisch gucken und verstehen.			

6. Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Niederländisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/ Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					
Freizeit (Urlaub/Parties/ Ausflüge)					
Allgemein					

7. Kreuze an, was auf dich zutrifft.

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				

8. Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem niederländisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

- Nein, geh zu Frage 10.
- Ja, in, für eine Dauer von

9. Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Niederländisch kommuniziert.				
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

10. Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Niederländisch eine schwierig zu lernende Sprache.					
Es macht mir Spaß Niederländisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Niederländischen.					
Die deutsche Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

11. Wie oft bist du selbst in den Niederlanden?

- Nie
- Weniger als 1 mal pro Jahr
- 1 bis 5 mal pro Jahr
- 5 bis 10 mal pro Jahr.
- 10 mal pro Jahr oder mehr

Bijlage D – Scoreformulier C-test

Totaal te behalen score: 144 (36 per tekst)

- **Volledig Fout**: 0 punten
- **Grammaticale fouten, die/der/das, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud of een niet ideaal woord waarbij het duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld** : 1 punt
- **Fout gespeld / niet hoorbaar in uitspraak**: 1,5 punten
- **Volledig Goed**: 2 punten

	Volledig Fout 0 punten	Redelijk 1 punt	Fout gespeld 1,5 punten	Volledig Goed 2 punten
Tekst 1				
Tekst 2				
Tekst 3				
Tekst 4				

/144 (%)

punten

Bijlage E – C-tests met antwoordsleutels

C-Test Duits

Van sommige van de volgende woorden ontbreekt het laatste deel. Probeer de ontbrekende letters in te vullen. Wees niet bang om fouten te maken, het gaat niet om de juiste spelling. Ook is er verder geen reden om bang te zijn of fouten te maken. Het gaat bij deze test NIET om slagen, wij gebruiken hem alleen ter inschatting van jouw taalvaardigheid. Als je dus probeert hem extra goed te maken door bijvoorbeeld een woordenboek erbij te pakken, verliest de test zijn waarde. Probeer een passend woord in te vullen. Als je het echt niet weet, mag je het woord overslaan. Let op, de lengte van de lijn zegt niets over de lengte van het woord. Veel succes!

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch i ____ die Branche, wie Vorstandsvorsit ____ Dr. Oetker in Köln erkl ____, insgesamt no ____ zufrieden. I ____ den ers ____ neun Mon ____ konnte den Umsatz u ____ zwei Pro ____ gesteigert wer ____ . Das Weihnachtsgeschäft könnte da ____ beitragen, da ____ die re ____ Wachstumsrate i ____ diesem Ja ____ doch no ____ 1 Prozent erre ____ . Während im Inland in den let ____ Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen si ____ an vie ____ Stellen zu finden. Denken Sie nur a ____ Museen. Di ____ Institutionen bie ____ mitunter auch Bücher z ____ Kauf an und verans ____ Vorträge. Den ____ Sie des weiteren a ____ Exkursionen, sowohl in d ____ nähere Umge ____ als i ____ Ausland. V ____ Zeit zu Zeit gi ____ es "Ta ____ der off ____ Tür", wäh ____ derer Fir ____ und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach d ____ Türken u ____ den Bürgern aus d ____ ehemaligen Jugos ____ stellen sie heute d ____ drittgrößte Gru ____ von Auslä ____ . Vor vie ____ Jahren waren sie d ____ ersten geladenen Gäste d ____ deutschen Nachkriegsarbeitsmar ____ . Auch we ____ es hierzulande 36 000 italie ____ Betriebe gi ____ : Mehr als die Häl ____ von d ____ italienischen Erwerbstätigen sind Arbe ____, die mei ____ ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies si ____ nach Ansicht der Reiseverans ____ die Grü ____ dafür, da ____ eingefleischte Fernre ____ -Fans ih ____ Urlaubsstrategie geän ____ haben und im Extremfa ____ auch ber ____ sind, in deutschen Landen Ferien z ____ machen. Man ____ bundesdeutsche Ferienor ____ haben d ____ Trend rechtzei ____ erkannt, investieren in die ____ Sommer me ____ als bis ____ in d ____ Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

C-test Niederländisch

Bei manchen der Wörter im Text fehlt der letzte Teil. Probiere die fehlenden Buchstaben einzutragen. Du brauchst keine Angst zu haben, Fehler zu machen – Rechtschreibfehler werden nicht angerechnet. Auch sonst brauchst du keine Angst zu haben, etwas falsch zu machen. Bei diesem Test geht es NICHT um bestehen! Er dient nur zur Einschätzung für uns. Es bringt uns also nichts, wenn du den Test perfekt machen willst, und z.B. ein Wörterbuch zu Rate ziehst. Probiere ein passendes Wort zu finden. Wenn du es nicht weisst, kannst du das Wort auslassen. Beachte, dass die Länge der Lücke nichts mit der Länge des Wortes zu tun hat. Viel Erfolg!

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als men _____ spontaan hun grote zorg _____ kunnen melden, scoren zaken als norm _____ en waa _____, werkgelegenheid en veilig _____ op straat _____ veel hoger _____.

Dat bli _____ uit h _____ jaarlijkse onrust _____ naar d _____ risicobeleving v _____ terrorisme onder burgers, dat donderdag i _____ gepubliceerd.

V _____ de achth _____ respondenten noemt 1 procent terro _____ en aans _____ . In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbek _____ is h _____ risico d _____ zij lopen beroofd t _____ worden do _____ een harige schurk: d _____ bavianen.

De ap _____ zijn i _____ staat autoprotieren te open _____ en do _____ ramen t _____ springen o _____ zoek na _____ broodjes e _____ snacks.

D _____ stad voert een verw _____ strijd met de ste _____ agressiever word _____ apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat he _____ de pol _____ vrijdag bek _____ gemaakt.

De chau _____ kreeg een vuistslag te _____ zijn ho _____ van e _____ passagier, ter _____ hij d _____ bus bestuurde.

De buscha _____ raakte bui _____ bewustzijn e _____ reed o _____ de Lucasbrug i _____ Utrecht m _____ zijn b _____ tegen e _____ metalen afze _____.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het is _____ een opslagbedrijf waar particuliere _____ kleine looppaden _____ kunnen huiskamers _____ om spullen _____ in ophaal _____ te sluiten _____. De brand _____ roept omwonenden _____ op ramen _____ en deuren _____ gesloten te _____ houden vanwege de enorme _____ rookontwikkeling, al _____ een woordverhaal _____.

Het vuur _____ in het _____ gebouw aan _____ de t. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Antwoordsleutel Duits:

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch **ist** die Branche, wie Vorstandsvorsitzender Dr. Oetker in Köln **erklärte**, insgesamt **noch** zufrieden. **In** den **ersten** neun **Monaten** konnte den Umsatz **um** zwei **Prozent** gesteigert **werden**. Das Weihnachtsgeschäft könnte **dazu** beitragen, dass die **reine** Wachstumsrate **in** diesem **Jahr** doch **noch** 1 Prozent **erreicht**. Während im Inland in den **letzten** Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen lässt sich überall. Informationen **sind** an **vielen** Stellen zu finden. Denken Sie nur **an** Museen. **Diese** Institutionen **bieten** mitunter auch Bücher **zum** Kauf an und **veranstalten** Vorträge. **Denken** Sie des weiteren **an** Exkursionen, sowohl in **die** nähere **Umgebung** als **ins** Ausland. **Von** Zeit zu Zeit **gibt** es "Tage der **offenen** Tür", **während** derer **Firmen** und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach **den** Türken **und** den Bürgern aus **dem** ehemaligen Jugoslawien stellen sie heute **die** drittgrößte **Gruppe** von **Ausländern**. Vor **vielen** Jahren waren sie **die** ersten geladenen Gäste **des** deutschen Nachkriegsarbeitsmarktes. Auch **wenn** es hierzulande 36 000 italienische Betriebe **gibt**: Mehr als die **Hälfte** von **den** italienischen Erwerbstätigen sind **Arbeiter/ arbeitslos**, die **meisten** ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies **sind** nach Ansicht der Reiseveranstalter die **Gründe** dafür, dass eingefleischte Fernreise-Fans **ihre** Urlaubsstrategie **geändert** haben und im Extremfall auch **bereit** sind, in deutschen Landen Ferien zu machen. **Manche** bundesdeutsche Ferienorganisationen/**rte** haben **den** Trend rechtzeitig erkannt, investieren in **diesen** Sommer **mehr** als **bisher** in **die** Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Bron:www.nu.nl 26-11-2009

<http://www.nu.nl/binnenland/2131264/weinig-vrees-in-nederland-aanslag.html>

1 - (3)

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als mensen spontaan hun grote zorgen kunnen melden, scoren zaken als normen en waarden, werkgelegenheid en veiligheid op straat veel hoger.

Dat blijkt uit het jaarlijkse onderzoek naar de risicobeleving van terrorisme onder burgers, dat donderdag is gepubliceerd.

Van de achthonderd respondenten noemt 1 procent terrorisme en aanslagen. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

<http://www.nu.nl/opmerkelijk/2130554/autoriteiten-kaapstad-in-maag-met-stelende-bavianen.html>

2 - (6)

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbekender is het risico dat zij lopen beroofd te worden door een harige schurk: de baviaan.

De apen zijn in staat autoportieren te openen en door ramen te springen op zoek naar broodjes en snacks.

De stad voert een verwoede strijd met de steeds agressiever wordende apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

<http://www.nu.nl/algemeen/2065651/mishandelde-buschauffeur-rijdt-tegen-brug.html>

3 - (2)

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat heeft de politie vrijdag bekend gemaakt.

De chauffeur kreeg een vuistslag tegen zijn hoofd van een passagier, terwijl hij de bus bestuurde.

De buschauffeur raakte buiten bewustzijn en reed op de Lucasbrug in Utrecht met zijn bus tegen een metalen afzetting.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

<http://www.nu.nl/binnenland/2131323/brand-in-opslagbedrijf-amsterdam-noord.html>

4 - (4)

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het **is** een opslagbedrijf waar **particulieren** kleine **loodsen** kunnen **huren** om **spullen** in **op** te **slaan**. De **brandweer** roept **omwonenden** op **ramen** en **deuren** gesloten **te** houden vanwege de **enorme** rookontwikkeling, **aldus** een **woordvoester/voerder**.

Het **vuur** in **het** gebouw **aan** de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

<http://www.nu.nl/algemeen/2131277/de-zon-dood.html>

Bijlage F – Transcriptconventies

(.)	Korte pauze onder de 0,2 sec
(1.0)	Pauze vanaf 0,2 sec
(())	Spreker is onverstaanbaar
((lacht))	Spreker lacht (hetzelfde geldt voor kuchen etc.)
˘woord˘	Spreker spreekt zacht
WOORD	Spreker spreekt hard
<woord>	Spreker spreekt woord/zin langzaam
>woord<	Spreker spreekt woord/zin snel
woord↑	Spreker gaat met stem omhoog
woord↓	Spreker gaat met stem omlaag
Wo/woord	Spreker stottert/verbetert zich
Wo/	Spreker stopt midden in een woord
Woo:rd	Spreker spreekt de 'o' heel lang
?	Alleen gebruiken als het echt een vraag is en je dat ook kan horen
.	Hoef je niet na elk segment gebruiken. Alleen als het ècht duidelijk het eind van een zin is (bijvoorbeeld als de spreker daarna aan een nieuwe zin begint)

Bijlage G

Tabel 4 Overzicht van de aanwezige typen herstelwerk per LaRa koppel

Koppel Nr.	Type 1	Type 2	Type 3	Type 7	Type 8	Type 9	Type 12	Type 13	Type 14	Type 15	Totaalaantal
1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
2	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3
3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2
6	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2
7	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	3
8	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	3
9	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
10	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
11	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	3
12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4
14	6	2	0	0	0	1	0	0	0	0	9
15	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	3
16	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	3
17	2	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
18	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2
19	4	5	1	0	0	0	0	0	0	0	10
20	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	3
21	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	6
22	0	5	0	0	0	1	0	0	0	1	7
23	2	6	0	0	0	0	0	0	0	0	8
29	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2
30	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
31	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0	6
32	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2
33	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4
34	3	6	0	0	1	1	0	0	0	0	11
35	4	0	0	0	0	0	0	0	0	2	6
36	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
37	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	4
38	2	5	0	0	0	1	0	1	0	0	9
42	3	2	1	0	0	1	0	0	0	0	7
43	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	3
44	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
45	4	5	1	0	1	0	0	0	0	0	11
47	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
52	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	3
53	0	3	0	0	0	1	0	0	0	0	4
	59	66	11	1	4	9	1	4	2	4	161